Вікторія ПАРХІН,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: viktoriia0000@gmail.com

Науковий керівник:
Галина МЕШКО
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ЕНВАЙРОМЕНТАЛЬНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ПРОЦЕСАМИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Сучасні екологічні виклики зумовлюють необхідність переосмислення ролі освіти у формуванні відповідального ставлення людини до довкілля. Заклад загальної середньої освіти є не лише місцем набуття знань, а й важливим соціальним середовищем, у якому формуються цінності, моделі поведінки та ставлення учнів до природи, ресурсів і суспільства. Відповідно, екологізація освітнього середовища має розглядатися як комплексний процес, що охоплює зміст навчання, виховну діяльність, управління, інфраструктуру, ресурсоспоживання та взаємодію закладу з громадою.

Актуальність цього питання посилюється сучасними орієнтирами української освіти. Закон України «Про освіту» визначає серед цілей освіти забезпечення сталого розвитку України, а сучасні державні стандарти передбачають формування екологічної компетентності здобувачів освіти, що охоплює усвідомлення цінності природи, відповідальне ставлення до довкілля та ощадливе використання природних ресурсів [**7**].

Важливого значення у цьому контексті набуває Державний стандарт профільної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851. У ньому серед цілей профільної середньої освіти визначено формування відповідального ставлення до довкілля на основі наукового світогляду та принципів сталого розвитку. Окремо

наголошено на формуванні екологічної компетентності, що охоплює усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки в довкіллі, ощадливого використання природних ресурсів, а також розуміння взаємозв'язку господарської діяльності та збереження природи як необхідної умови сталого розвитку суспільства [6]. Крім того, стандарт визначає орієнтацію природничої освітньої галузі на формування здатності здобувачів освіти оцінювати вплив діяльності людини на соціоприродне середовище та діяти для забезпечення сталого розвитку.

Екологічний складник освітнього середовища є важливою передумовою формування цілісного світогляду учнів, їх відповідального ставлення до природи та готовності до екологічно доцільної поведінки. У цьому контексті освітнє середовище можна визначати як відкриту динамічну систему, вякій взаємодіють зміст освіти, управлінська стратегія, соціокультурні чинники, система взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, матеріально-технічне та ресурсне забезпечення [3].

Ефективність процесів екологізації значною мірою залежить від якості управління ними. Управління в закладі освіти передбачає визначення цілей, планування діяльності, розподіл завдань між учасниками, координацію їхніх дій, контроль та оцінювання отриманих результатів [4]. Тому управління екологізацією освітнього середовища доцільно трактуватияк цілеспрямований і системний процес інтеграції екологічних цінностей та принципів сталого розвитку в основні напрями функціонування закладу освіти.

Особливого значення у контексті дослідження набуває енвайронментальний підхід. Його теоретичним підґрунтям є ідея взаємозв'язку людини, суспільства та навколишнього середовища. Інвайронменталізм сформувався як світоглядна концепція, центральним предметом якої є взаємодія суспільства та соціальних утворень із навколишнім середовищем [5]. Відповідно, енвайронментальний підхід в освіті дає змогу розглядати освітнє середовище не ізольовано, а у взаємозв'язку з природним, соціальним, культурним та інформаційним середовищем громади.

У педагогічному контексті енвайронментальний підхід орієнтує на розуміння освітнього середовища як відкритої системи, що постійно

взаємодіє із зовнішнім середовищем та змінюється під його впливом. Такий підхід передбачає врахування взаємозв'язків між природним, соціальним, культурним, інформаційним та організаційним компонентами середовища, а також активної ролі людини у його формуванні й трансформації. У цьому розумінні екологізація освітнього середовища не обмежується включенням екологічної тематики до змісту навчальних предметів, а охоплює організацію повсякденного життя закладу освіти, використання ресурсів, облаштування його території, формування екологічно відповідальної поведінки учасників освітнього процесу та характер взаємодії закладу із соціальним і природним середовищем громади.

Із позицій управління енвайронментальний підхід дає змогу розглядати заклад загальної середньої освіти як складник локальної соціоекологічної системи, розвиток якої залежить від взаємодії внутрішніх ресурсів закладу та зовнішніх умов громади. Це зумовлює необхідність узгодження управлінських рішень із природними, соціальними, культурними та ресурсними особливостями території, залучення педагогів, здобувачів освіти, батьків, представників громади та інших зацікавлених сторін до екологічних ініціатив.

Застосування енвайронментального підходу до управління екологізацією закладу загальної середньої освіти передбачає комплексне врахування екологічних чинників у процесі прийняття управлінських рішень. Йдеться про створення екологічно безпечного та комфортного освітнього простору, раціональне використання ресурсів, озеленення території, сортування відходів, проведення природоохоронних акцій, інтеграцію екологічної проблематики в освітній процес, залучення учнів до екологічних проєктів та розвиток партнерства з громадою.

Енвайронментальний підхід передбачає також активну взаємодію закладу освіти з місцевою громадою. За цих умов школа стає не лише місцем здобуття знань, а й осередком формування екологічної культури громади. Партнерство може реалізовуватися через спільні природоохоронні акції, озеленення територій, інформаційні кампанії, волонтерські ініціативи, екологічні проєкти та співпрацю з органами місцевого самоврядування і громадськими організаціями.

Зарубіжний досвід демонструє різні форми реалізації енвайронментальних принципів. Зокрема, масштабним прикладом

екологічної ініціативи є проєкт «Велика зелена стіна» в Африці, спрямований на відновлення деградованих земель та протидію опустелюванню [2]. У країнах Європи поширюються практики екопоселень, діяльність яких ґрунтується на принципах сталого розвитку, раціональному використанні природних ресурсів та екологічно відповідальній поведінці [1]. Дослідження екологічної свідомості також засвідчують, що важливою її складником є готовність людини змінювати власну поведінку відповідно до екологічних цінностей та брати участь у природоохоронних заходах.

Для закладу загальної середньої освіти енвайронментальний підхід може бути реалізований через систему взаємопов'язаних управлінських дій: діагностика → планування → організація → реалізація → моніторинг → оцінювання → корекція. На етапі діагностики визначається фактичний стан екологізації закладу, його сильні та слабкі сторони. Планування передбачає визначення цілей, завдань, заходів і відповідальних осіб. Організація та реалізація забезпечують практичне виконання запланованих заходів за участю педагогів, учнів, батьків і громади. Моніторинг та оцінювання дають можливість визначити результативність здійсненої роботи, а корекція – удосконалити подальші управлінські рішення.

Отже, управління процесами екологізації освітнього середовища закладу загальної середньої освіти є комплексним процесом, що потребує поєднання системного, компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного та енвайронментального підходів. Особливе значення має енвайронментальний підхід, який розширює межі екологізації закладу освіти та передбачає взаємодію освітньої установи з природним, соціальним і культурним середовищем громади.

Список використаних джерел:

1. Дієва Т. С. Феномен екопоселення у світі та в Україні. *Наукові записки. Соціологічні науки.* 2008. Т. 83. С. 80–81.
2. Енвайронменталізм в дії: як Африка бореться за чисте майбутнє. Аналітичний центр ADASTRA. URL: https://adastra.org.ua/blog/envajronmentalizm-v-diyi-yak-afrika-boretsya-za-chiste-majbutnye (дата звернення: 17.06.2026).

3. Коломієць Л. І. Екологічність освітнього середовища вищого навчального закладу як чинник первинної професіоналізації майбутніх фахівців. *Актуальні проблеми психології.* 2016. Т. 7. Вип. 41. С. 159–169.

4. Мартинець Л. А. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : навч. посіб. Вінниця, 2018. 160 с.

5. Поп О. Ю. Провідні екофілософські концепції як теоретична основа екологічної освіти Канади. *Інноваційна педагогіка.* 2019. Вип. 16. Т. 2. С. 32–36.

6. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 р. № 851. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/851-2024-%D0%BF (дата звернення: 09.08.2026).

7. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 09.08.2026).